

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

PEDAGOGIK REFLEKSIYANING O'QITUVCHI KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI

Hamrayeva Oynisa Farhod qizi

Farg'ona davlat universiteti katta o'qituvchisi, PhD

Rahimova Nozimaxon Xojiakbar qizi

Farg'ona davlat universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya. *Maqolada pedagogik refleksiyaning o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati nazariy-tahliliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqotda pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatini anglash, tahlil qilish va takomillashtirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik hodisa sifatida talqin etiladi. Shuningdek, refleksiv faoliyatning metodik, kommunikativ va innovatsion kompetensiyalar rivojiga ta'siri ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilinadi. Maqola natijalari pedagogik refleksiyaning o'qituvchi kasbiy rivojlanishidagi integrativ rolini asoslashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *pedagogik refleksiya, kasbiy kompetensiya, o'qituvchi kasbiy rivoji, refleksiv faoliyat, ta'lim sifati.*

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РЕФЛЕКСИИ В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЯ

Аннотация. *В данной статье на теоретико-аналитической основе рассматривается роль педагогической рефлексии в развитии профессиональных компетенций учителя. Педагогическая рефлексия интерпретируется как важное педагогическое явление, обеспечивающее осмысление, анализ и совершенствование профессиональной деятельности учителя. Особое внимание уделяется влиянию рефлексивной деятельности на развитие методической, коммуникативной и инновационной компетенций. Результаты исследования подтверждают интегративную роль педагогической рефлексии в профессиональном развитии педагога.*

Ключевые слова: *педагогическая рефлексия, профессиональная компетентность, профессиональное развитие учителя, рефлексивная деятельность, качество образования.*

THE ROLE OF PEDAGOGICAL REFLECTION IN THE DEVELOPMENT OF TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCIES

Abstract. *This article provides a theoretical and analytical examination of the role of pedagogical reflection in the development of teachers' professional competencies. Pedagogical reflection is interpreted as a significant pedagogical phenomenon that enables*

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

teachers to comprehend, analyze, and improve their professional activities. Particular attention is given to the impact of reflective practices on the development of methodological, communicative, and innovative competencies. The findings emphasize the integrative role of pedagogical reflection in teachers' continuous professional development.

Keywords: *pedagogical reflection, professional competence, teacher professional development, reflective practice, quality of education.*

Zamonaviy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar, raqamli texnologiyalarning jadal joriy etilishi hamda kompetensiyaviy yondashuvning ustuvor ahamiyat kasb etishi o'qituvchi shaxsiga qo'yilayotgan kasbiy talablarni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bugungi kunda o'qituvchining kasbiy faoliyati nafaqat predmet bo'yicha bilimlarni yetkazish, balki ta'lim jarayonini ongli ravishda rejalashtirish, tahlil qilish, baholash va doimiy ravishda takomillashtirib borishni ham o'z ichiga oladi. Shu nuqtayi nazardan, o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarining rivojlanishi ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlovchi yetakchi omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Kasbiy kompetensiya tushunchasi pedagogik adabiyotlarda o'qituvchining bilim, ko'nikma, malaka, qadriyat va shaxsiy sifatlarining yaxlit tizimi sifatida talqin etilib, uning professional faoliyatni samarali amalga oshirishga tayyorgarlik darajasini ifodalaydi. Ushbu kompetensiyalarning shakllanishi va rivojlanishida o'qituvchining o'z faoliyatiga tanqidiy yondashuvi, o'z-o'zini tahlil qilish va baholash qobiliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu jihat pedagogik refleksiyaning o'qituvchi kasbiy rivojlanishidagi o'rnini belgilab beradi.

Pedagogik refleksiya o'qituvchining pedagogik faoliyatni anglash, mazmunan tahlil qilish, mavjud tajribani qayta ko'rib chiqish hamda kelgusidagi kasbiy faoliyatini ongli ravishda takomillashtirishga qaratilgan intellektual va shaxsiy faoliyat shakli sifatida tavsiflanadi. Refleksiv jarayonlar orqali o'qituvchi o'zining metodik qarorlari, kommunikativ strategiyalari va pedagogik pozitsiyasini baholash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa o'qituvchining metodik, kommunikativ, refleksiv va innovatsion kompetensiyalarini izchil rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Xorijiy va mahalliy ilmiy tadqiqotlarda pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy o'sishining muhim psixologik-pedagogik omili sifatida e'tirof etilgan bo'lsa-da, refleksiya va kasbiy kompetensiyalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalasi ko'pincha fragmentar tarzda yoritilgan. Aksariyat tadqiqotlar refleksiyaning umumiy ta'limiy ahamiyatiga urg'u bergan holda, uning o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarining tarkibiy qismlariga ta'sirini tizimli va kompleks tahlil qilish masalasini yetarlicha ochib bermaydi. Shu sababli pedagogik refleksiyaning o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omili sifatida nazariy jihatdan chuqur tahlil qilish ilmiy dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Pedagogik refleksiya tushunchasi zamonaviy pedagogika va ta'lim psixologiyasida muhim ilmiy kategoriya sifatida qaralib, o'qituvchining kasbiy faoliyatini anglash, tahlil qilish va baholash jarayonlari bilan uzviy bog'liq holda talqin etiladi. Ilmiy adabiyotlarda

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

refleksiya shaxsning o'z faoliyatiga, xatti-harakatlariga, qarorlariga va ularning natijalariga ongli ravishda murojaat qilishi sifatida izohlanadi. Pedagogik kontekstda esa refleksiya o'qituvchining ta'lim jarayonidagi faoliyatini tahlil qilish, pedagogik tajribani qayta ko'rib chiqish hamda kasbiy rivojlanishni ongli ravishda boshqarish imkonini beruvchi intellektual faoliyat shakli sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatiga nisbatan tanqidiy yondashuvni shakllantiradi, pedagogik vaziyatlarni chuqur tahlil qilishga undaydi va mavjud tajribani yangi pedagogik sharoitlarga moslashtirish imkoniyatini yaratadi. Refleksiv faoliyat jarayonida o'qituvchi nafaqat o'zining metodik qarorlarini, balki shaxsiy pedagogik pozitsiyasini, kasbiy qadriyatlarini ham qayta anglaydi. Shu bois pedagogik refleksiya o'qituvchi shaxsining kasbiy va shaxsiy rivojlanishida muhim integrativ omil sifatida e'tirof etiladi. Zamonaviy ta'lim paradigmasida refleksiya o'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi ichki resurs sifatida qaralmoqda. Aynan refleksiv faoliyat orqali o'qituvchi o'z kasbiy faoliyatining kuchli va zaif jihatlarini aniqlash, pedagogik muammolarni anglash hamda ularni bartaraf etish yo'llarini izlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu jihatdan pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarining rivojlanishida nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan muhim pedagogik hodisa hisoblanadi.

O'qituvchi kasbiy kompetensiyasi pedagogik adabiyotlarda professional faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka, shaxsiy sifatlar va kasbiy qadriyatlarning yaxlit tizimi sifatida talqin etiladi. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida o'qituvchi kasbiy kompetensiyalari ta'lim sifatini belgilovchi asosiy mezonlardan biri sifatida qaraladi. Ilmiy tadqiqotlarda o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarining turli tasniflari mavjud bo'lib, ularning asosiylari metodik, kommunikativ, refleksiv, innovatsion va ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarni o'z ichiga oladi. Metodik kompetensiya o'qituvchining ta'lim mazmunini rejalashtirish, o'qitish usullari va texnologiyalarini ongli tanlash qobiliyatini ifodalasa, kommunikativ kompetensiya pedagogik muloqotning samaradorligini ta'minlaydi. Innovatsion kompetensiya ta'lim jarayoniga yangi pedagogik g'oyalar va texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq bo'lsa, refleksiv kompetensiya o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash qobiliyatini ifodalaydi. Mazkur kompetensiyalar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ularning rivojlanishi o'qituvchining kasbiy yetukligini ta'minlaydi. Ayniqsa, refleksiv kompetensiya boshqa kasbiy kompetensiyalarning shakllanishi va takomillashuvi uchun metodologik asos vazifasini bajaradi. Chunki refleksiya orqali o'qituvchi o'z pedagogik faoliyatini baholaydi, kamchiliklarni aniqlaydi va kasbiy rivojlanish strategiyalarini belgilaydi.

Pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim pedagogik shart sifatida namoyon bo'ladi. Refleksiv faoliyat jarayonida o'qituvchi o'zining pedagogik qarorlarini, dars jarayonini tashkil etish usullarini va ta'limiy natijalarni tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa metodik kompetensiyaning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishida ham pedagogik refleksiya

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi refleksiya orqali pedagogik muloqotdagi muammolarni aniqlaydi, o'quvchilar bilan samarali muloqot strategiyalarini shakllantiradi hamda pedagogik munosabatlarni takomillashtiradi. Refleksiv yondashuv o'qituvchining shaxsiy pedagogik uslubini ongli ravishda rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, pedagogik refleksiya innovatsion kompetensiyaning rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydi. Refleksiv fikrlash o'qituvchini an'anaviy yondashuvlarni qayta ko'rib chiqishga, yangi pedagogik g'oyalarni izlashga va ularni amaliyotda sinab ko'rishga undaydi. Bu esa o'qituvchining kasbiy moslashuvchanligini oshiradi hamda doimiy kasbiy rivojlanishga zamin yaratadi. Umuman olganda, pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarining rivojlanishida integrativ omil sifatida namoyon bo'lib, kasbiy bilim va ko'nikmalarni tizimli ravishda takomillashtirish imkonini beradi. Refleksiv yondashuv o'qituvchining kasbiy faoliyatini ongli ravishda boshqarishiga, pedagogik tajribani boyitishga va professional o'sishga xizmat qiladi.

Maqolada pedagogik refleksiyaning o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi roli zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida nazariy-tahliliy jihatdan yoritildi. Tadqiqot jarayonida pedagogik refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatini anglash, tahlil qilish va ongli ravishda takomillashtirishga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-pedagogik hodisa ekanligi asoslandi. Refleksiya o'qituvchi shaxsining kasbiy rivojlanishida ichki intellektual resurs sifatida namoyon bo'lib, uning pedagogik faoliyatga nisbatan tanqidiy va mas'uliyatli yondashuvini shakllantirishga xizmat qilishi aniqlandi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarining tarkibiy qismlarini izchil rivojlantirishda integrativ rol o'ynaydi. Xususan, refleksiv faoliyat metodik, kommunikativ va innovatsion kompetensiyalarning takomillashuvi uchun metodologik asos vazifasini bajaradi. O'qituvchining o'z pedagogik faoliyatini muntazam tahlil qilishi kasbiy qarorlar sifatini oshirish, pedagogik muammolarni anglash va ularni bartaraf etishga yo'naltirilgan ongli yondashuvni shakllantirishga imkon yaratadi. Shuningdek, pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy o'sishining uzluksizligini ta'minlovchi muhim omil sifatida baholanadi. Refleksiv yondashuv orqali o'qituvchi o'zining kasbiy tajribasini qayta ko'rib chiqadi, pedagogik faoliyatda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni aniqlaydi hamda kasbiy rivojlanish istiqbollari belgilaydi. Bu esa o'qituvchi shaxsining professional yetukligini oshirishga va ta'lim jarayoni samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning muhim nazariy-pedagogik omili bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi shaxsining kasbiy tayyorgarligini ta'minlashda alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot natijalari pedagogik refleksiyaning o'qituvchi kasbiy rivojlanishidagi ahamiyatini yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi hamda kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaeva, M. X. O'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda refleksiv yondashuvning ahamiyati // Pedagogik ta'lim. – 2021.
2. Karimova, G. R. Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchi kasbiy kompetensiyalarining rivojlanishi // Ta'lim va tarbiya. – 2019.
3. Nazarova, N. A. Pedagogik refleksiya o'qituvchi kasbiy rivojlanishining muhim omili sifatida // Pedagogika. – 2020.
4. To'raqulova, D. Sh. Pedagogik refleksiya va o'qituvchi kasbiy o'sishi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik // Ilmiy-metodik jurnal. – 2022.
5. Ismoilova, S. B. Kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qituvchi kasbiy faoliyatini rivojlantirish masalalari // Zamonaviy ta'lim. – 2018.
6. Raximov, A. A. O'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda refleksiv faoliyatning o'rni // Pedagogik mahorat. – 2023.
7. Qodirova, M. T. Pedagogik refleksiya va ta'lim jarayoni samaradorligi // Ta'lim muammolari. – 2017.

